

Нові документи про ставлення Радянської влади до західних українців
на початку Другої світової війни

Анатолій Скоробогатов

Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник.

Випуск 6. – Харків; Київ: Критика, 2004. – С. 146-150.

При використанні матеріалів статті обов'язковим є посилання на її автора з повним бібліографічним описом видання, у якому опубліковано статтю. Дана електронна копія статті може бути скопійована, роздрукована і передана будь-якій особі без обмежень права користування за обов'язкової наявності першої (даної) сторінки з повним бібліографічним описом статті. При повторному розміщенні статті у мережі Інтернет обов'язковим є посилання на сайт Східного інституту українознавства імені Ковальських.

Адреса редакції:

Східний інститут українознавства імені Ковальських («Схід/Захід»), ауд. 4–87,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
пл. Свободи, 6,
Харків, 61077,
Україна.

E-mail: siu.kharkiv@gmail.com

Тел.: +38 057 705 26 30;
+38 096 1555 136

Веб-сайт: <http://keui.univer.kharkov.ua>

© Східний інститут українознавства імені Ковальських

© Автор статті

© Оригінал-макет та художнє оформлення – зазначене у бібліографічному описі видавництва

© Ідея та створення електронного архіву часопису – А. М. Домановський

НОВІ ДОКУМЕНТИ ПРО СТАВЛЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ДО ЗАХІДНИХ УКРАЇНЦІВ НА ПОЧАТКУ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Вивчаючи декілька років тому в Центральному архіві Міністерства оборони Російської Федерації в Подольську (надалі – ЦАМО РФ – А. С.) численні розсили документів Південно-Західного фронту (ПЗФ) Червоної Армії, я натрапив на матеріали відділу комплектування штабу фронту. Серед донесень армій та з'єднань про бойовий та чисельний склад, їх тяжкі втрати була й справа про національний склад армій. Поміж інших документів у ній виявилися секретні матеріали стосовно наказу командування ПЗФ про вилучення всіх військових німецької національності, а також уродженців західних областей України й Білорусі та передання їх у розпорядження Сибірського військового округу.

Ясна річ, таке рішення було прийняте на самому верхньому поверсі влади, політичним керівництвом радянської держави. Знайдені нами документи є дійсним і неспростовним фактом недовіри сталінського керівництва до західних українців. Вони мають неабияке значення для дослідників, особливо в світлі легковажних коментарів щодо наказу Л. Берії та Г. Жукова за номером 0078/12 від 22 червня 1944 р. про депортацію всіх українців, які перебували в німецькій окупації¹. Звертає на себе увагу і те, що brutальні дії радянських можновладців стосовно мешканців Західної України мали місце восени 1941 р., у найбільш важкий період війни, коли трагічний її перебіг та величезні людські втрати поставили радянську державу на грань катастрофи. Проте й ці міркування не спинили машину репресій.

На жаль, ми не маємо оригіналів самих наказів як керівництва ПЗФ, так і вищих військових та державних установ. Але, зважаючи на важливість документів, вирішили їх опублікувати. Сподіваємося, що інші дослідники, всупереч існуючим обмеженням в архіві Міністерства оборони Російської Федерації, продовжать цю справу. Усі документи подаються мовою оригіналу зі збереженням стилю.

ЛІТЕРАТУРА

¹Літературна Україна. 1992. 27 лютого, 5 березня; Українська газета. 1994. 12 жовтня.

Док. № 1.

16 ноября 1941 Сов. секретно

Начальнику штаба 40 А

на № 00191

Котля: нач. штабов 6, 21 и 38 А

Рядовой и младший начсостав по национальности — немцев надлежит направить вместе с уроженцами западных областей УССР и БССР в порядке указанном в директиве Штаба фронта № ОУ/00302

Начальник отдела укомплектования Военный комиссар отдела

Штаба ЮЗФ Интендант 1 ранга Бат. комиссар

(Сосенков) (Смирнов)

Начальник 1 отделения ОУ ЮЗФ

Интендант 2 ранга (Бузум)

(ЦАМО РФ.Ф.229. Оп.210.Спр.2. Арк.1).

Док. № 2

Сов. секретно

Экз. №1

Прокуратура СССР Пом. командующего по

Военный прокурор формирования Юго-Западного фронта

Юго-Западного фронта генерал-лейтенанту тов. Советникову

17 декабря 1941 г.

№ 1/002006

В целях осуществления надзора за своевременным исполнением приказа ЮЗФ об изъятии всех военнослужащих, уроженцев Западной Украины и Белоруссии, и отправке их в распоряжение СибВО, мною было предложено всем военным прокурорам проверить, как выполняется этот приказ в частях и соединениях фронта.

Проверка показала, что командиры отдельных частей и соединений фронта несерьезно отнеслись к исполнению этого важнейшего приказа.

Военный прокурор 30 района авиабазирования сообщает, что всего в частях этого района имеется 350 военнослужащих, подлежащих

из'ятию и отправке по назначению. Несмотря на категорическое указание, командование района до сего времени не отправило из'ятых военнослужащих.

Проверкой было установлено, что отправка военнослужащих в распоряжение СибВО задерживается потому, что начальник тыла ВВС не представил району требуемого количества вагонов.

2 декабря с.г. командование района обратилось в ВВС фронта с просьбой оказать содействие в получении вагонов, однако, и после этого вагоны получены не были, в результате своевременно откомандированные из частей района 358 военнослужащих, подлежащих отправке в распоряжение СибВО, не отправлены.

В 223 ОВОС 23 района авиабазирования значится 2 военнослужащих, уроженцев Черновицкой области, которые несмотря на ряд требований со стороны военного прокурора, командованием района не откомандированы по назначению.

Сообщая о вышеизложенных фактах нарушения приказа по Юго-Западному фронту, прошу Вас принять надлежащие меры.

Военный прокурор ЮЗФ Л. Яченин

(ЦАМО РФ.Ф.229. Оп.210.Спр.2. Арк.13).

Док. № 3

*Штаб 6 А 11 ноября 1941 г.
Начальнику отдела укомплектования ЮЗФ
на № ОУ/00302*

Доношу, что по данным поступившим от частей Армии из'ято и направлено в 165 Армейский запасной полк, для последующей переправки по ж.-д. на ст. Татарская Омской ж.-д. 46 военнослужащих, уроженцев Западных областей УССР и БССР...

*Нач. отдела укомплектования
полковник /Кондратенко/
Нач. 2 отд. интендант 3 ранга /Кожевников/*

(ЦАМО РФ.Ф.229. Оп.210.Спр.2. Арк.18).

Док. № 4

Штаб 21 А
Начальнику отдела укомплектования ЮЗФ
на № 00302

Доношу, красноармейцев и младших командиров уроженцев западных районов Украинской и Белорусской ССР по частям 21 А, по состоянию на 12 ноября с/г из'ято 136 человек. Все направлены 12.11.41 г. поездом на ст. Татарская Омской ж.д. в распоряжение Штаба Сиб.ВО

Нач. штаба 21 А ген.-майор Данилов
Комиссар 21 А

(ЦАМО РФ.Ф.229. Оп.210.Спр.2. Арк.20).

Док. № 5

Сов. секретно
Управление 40 А Начальнику отдела
укомплектования штаба ЮЗФ
Отдел укомплектования к № 00191 от 13.11.41 г.
15 ноября 1941 г.
№ 00201

В исполнение директивы № ОУ/00111 от 8.10.41 г. в частях армии по состоянию на 15 ноября сего года выявлено и отправлено в 169-й запасной армейский стрелковый полк следующие военнослужащие немецкой национальности...

По директиве № ОУ/00302 выявлено военнослужащих уроженцев западных областей УССР и БССР:

1. Красноармеец 14 отд. — Радчук Василий Ильич
2. Красноармеец 791 сп — Шестаковский Эдмуд Антонович

Эти два человека находятся на армейском пересыльном пункте; выявление уроженцев западных областей продолжается...

Нач. отдела укомплектования
полковник /Сигульев/

(ЦАМО РФ.Ф.229. Оп.210.Спр.2. Арк.25).

Доношу, что в исполнение Ваших директив за №№ ОУ/00111 и ОУ/00302 об изъятии из частей армии военнослужащих немецкой национальности и уроженцев западных областей УССР и БССР выявлено и направлено в 169-й запасной армейский стрелковый полк для переотправки в распоряжение представителя штаба СибВО на станцию Татарская, Омской железной дороги — 28 человек, персонально, следующие

Б. Уроженцев западных областей:

1. Красноармеец 791 СП — Шестаковский Эдмуд Антонович

2. Красноармеец 90 СП — Злотко Иван Калистратович

3. Красноармеец 97-го

батальона обслуживания — Буткевич Максим Павлович

Всего 14 чел.

Красноармеец 14-го отдельного инженерного батальона уроженец Западной области УССР Радчук Василий Ильич — ранее изъятый из части и находившийся на армейском пересыльном пункте, согласно полученного приговора Военного трибунала 40-й А, направлен с пересыльного пункта на передовую линию фронта в 227 СД.

Нач. отд. укомплектования /Сигульев/

(ЦАМО РФ.Ф.229. Оп.210.Спр.2. Арк.30).